

Képviselőválasztások a régi Pesten

Minden polgár „nyomás” nélkül szavazzon — mondja a kormányrendelet

1872. áprilisában megjelent a belügyi kormányrendelete az összes törvényhatóságokhoz a választási mozgalommal kapcsolatban a rend fenntartásáról és a választások tisztaságáról. A rendelet általános megnyugvást keltett, mert megakadályozta az esetleges erőszakosságokat és törvénytelenéseket. A rendelet többek között ezeket mondja: »A nemzeti akarat szabad nyilvánulása kívánja meg, hogy hazánk választóképességgel felruházott minden polgára e jogát szabadon, akadálytalanul s bármely részről nyomás nélkül érvényesíthesse. A nemzet méltósága pedig követeli, hogy a választási cselekvények a szabadsággal karöltve járó rend fenntartása mellett történjenek meg«. Utasítja a rendelet a hatósági közegeket, hogy a választási mozgalmakból eredő rendezavarásoknál a fenyegetett résznek haladéktalanul oltalmat nyújtsanak és a rendet helyre állítsák.

Ellenzéki vihar Kozma főügyész körlevele miatt

1872. április 27-én jelent meg Kozma Sándor királyi főügyész körlevele az ország királyi ügyészeihez. Ez a körlevél nagy izgalmat keltett az ellenzéki oldalon és hosszú ideig foglalkoztatta a politikai közvéleményt. A főügyész körlevelében utasítást ad az ügyészeknek a választási harcokkal kapcsolatos zavargások elfojtására és az izgatások megakadályozására. De vannak a körlevélnek olyan kitételei, amelyet az ellenzék törvénytelennek tartott és ezért erős támadásban részesítette Kozma Sándort. Szól ugyanis a rendelet arról, hogy a börtönökben még most is tele számmal találunk rabokat, kik szomorú helyzetüket az előző választások alatt elkövetett cselekményeiknek köszönhetik. A főügyész szerint ezek a bűnügyek mind csak következményei azon izgatásoknak, melyekkel a választók kevésbé művelt részét lelketlen emberek behálózni szokták. A jogrend és az igazság érdekében nem lehet tovább tűrni, hogy amíg a félrevezetett tudatlan ember szigorúan bűnhődik, addig a bünszerző cinikostárs szabadon folytassa üzemeit. A királyi főügyész természetesen hivatalos minőségében kívül áll a pártok körvonalain és ellenőrzése tárgyát sem a politikai doktrínák hirdetése, sem pedig a különböző pártérdek vitatása nem köpezheti és hivatás szerűen csak akkor léphet közbe, mielőtt a pártok szünetelő bűnügyek felidézése irányul. A főügyész végül higgadt tárgyilagosságot kíván az ügyészekről minden eljárásukban. Az ellenzéki »Hon« szerint Kozma utasítása alkotmányellenes, mert írhatta Kozma ez utasítást a legjobb és legtisztább szándékkal, de annyit bizonyos, hogy a szólásszabadság és a gyűlékezési jog van megátámadva akkor, midőn a választók az ügyész ellenőrzésére vannak bízva, még akkor is, mikor gyűlést tartanak és beszélnek.

Ellenzéki ielölt a szubvencionált kormányajtóról

1872-ben szervezkedett először a baloldal a Lipótvárosban, ahol dr. Akin Károlyt, a magyar tudóstársaság tagját jelölte az ellenzéki polgárság. Akin, ki akkor Konstantinápolyban volt, távirati úton kérték fel a jelöltség elfogadására. Akin Konstantinápolyból visszaérkezvén, a Vigadó nagytermében programbeszédet mondott, amelyben szóváltotta a kormányajtó szubvencionáltságát. Ennél a pontnál kínos jelenetek játszódtak le a teremben, ahol a hallgatóság sorában ott volt Agai Adolf, a Borsszem Jankó szerkesztője, akit a szónok szintén aposztrofált, mondván: »Legnagyobb hibája a kormánynak az, hogy az ország pénzéből egy aljas élelmet szubvencionál, melynek azon nemtelen célja van, hogy a kormánynak nem tetsző emberek becsületébe gázoljon, azokat piszkolja«. Akinnak erre a kijelentésére nagy botrány keletkezett és Agai Adolf csak nagy nehezen tudott elmenekülni. Az ellenzék erőlködése hiábavalónak bizonyult, mert a választáson Akin összesen 54 szavazatot kapott Wahrmann Mór 1011 szavazata ellen.

A józsefvárosi hentes tragédiája

Az 1872-i pesti választásnak egyik érdekes epizódja a Józsefvárosban volt. Egy következményében igen szomorú rágalomhadjáratról van szó, amelyet egy józsefvárosi becsületes hentesiparos ellen intéztek. Az egész ügy egy baloldali kortesnek tréfás elszólásából keletkezett. A Pesti Napló részletesen foglalkozott az alapnélküli rágalommal, amely a Józsefváros lakosságát napokig izgalomban tartotta. Lelkiismeretlen emberek ugyanis elterjesztették egy Gräfenhal Vince nevű stációucci hentesről, hogy a kolbász készítéséhez emberi húst használ. A pletyka természetesen egyre terjedt és még egy gyermeküjiről is akart tudni, amelyet állítólag a hentes műhelyében találtak volna. A kószá hír felingerelte a hiszékeny lakosságot és egyik este nagy néptömeg vette körül az ártatlanul meghurcolt hentesmester stációucci házát. A tömegből

durva szitkok és vad fenyegetések hallatszóttak és attól lehetett tartani, hogy a szinte megvadult emberek megrohanják a hentesmester műhelyét. A már-már veszélyesnek látszó helyzetet azonban csakhamar megmentette Thaisz főkapitány, aki a legkritikusabb pillanatban kellő számú városi huszáraival és poroszlóival megjelent a helyszínen és szétkergette a zavargókat. A hatósági vizsgálat is megállapította, hogy a hentesiparos elleni rágalomnak semmi alapja nincs. Az együgyű mesét egy ellenzéki kortes találta ki Gräfenhaltról, aki a Deák-párthoz tartozott. A gonosz tréfának áldozatul esett a stációucci hentesbolt, mert Gräfenhal elkeseredésében beszüntette üzemét és teljes visszavonultságban élte öreg napjait.

Jókai bukása, Deák győzelme

Szenzációként hatott a hír: Jókai megbukott a Terézvárosban. Ami az előző választáson nem sikerült Gorove Istvánnak, az aktív kereskedelmi miniszternek, megtette most egy fiatal ügyvéd, névszerint Radocza János, aki nagy szótöbbséggel legyőzte Jókait. Ez volt a fővárosnak legélénkebb és legizgalmasabb választása, amely másfél napig tartott. A Jókai párt emberei sehogysem tudták belenyugodni a bukásba és hangos uccai tüntetéssel adtak kifejezést elégedetlenségüknek. Másnap Jókai Mór a Hon-ban nyílt levelet intézett hűséges választóihoz és halálját fejezi ki elvbarátainak kitartásukért és lelkesedésükért. Érdekes levelet így fejezte be: »A választókerületek, melyeket el-

1875—1878

A fúzió

Az 1875-ik esztendő kimagasló politikai eseménye a fúzió volt. »Nem nagyra vágyásból, hanem aggodó hazaszeretetből« lépett a működés terére Tisza Kálmán, aki pártja legnagyobb részével és a Deák-párt túlnyomó részével megalkotta a szabadelvű pártot. Nem csatlakozott az új egyesüléshez a Deák-párt legjelesebb tagjainak egyike, a szeplőtlen jellemű Sennyey Pál, aki 50 politikai elvtársával jobboldali ellenzéket alakított. Ez volt az úgynevezett konzervatív párt, melynek célja Sennyey szavai szerint a szövözött szabadelvű párttal ugyan közös, de a kiviteli módozatokban más volt. A balpártiaknak a Deák-pártiakkal való egyesülés az egész országban visszhangra talált. Az egyesülési pártmódozatok a vidéken meglehetősen élénkséget, több helyütt izgalmat váltottak ki, míg itt, a fővárosban csendes lefolyásúak voltak. Érdekes változása a kormánynak az, hogy a belügyi miniszternek székben már Tisza Kálmán ül. A kormány elnöke Wenckheim Béla báró, a kultuszminiszter Trefort Ágost, a közmunka és közlekedésügyi miniszter Péchy Tamás, pénzügyminiszter Széll Kálmán, honvédelmi miniszter Szende Béla, kereskedelemügyi miniszter Simonyi Lajos báró, igazságügyminiszter Pauler Tivadar, horvát-szlavón-dalmát miniszter Pejachevich Péter és a monarchia külügyminisztere Andrássy Gyula gróf. A képviselőház elnöke Ghyezy Kálmán, aki korábban pénzügyminiszter volt. A főváros erősen készülődik az új választásra és a változott helyzet figyelembevételével minden kerületben a szabadelvű párt jelöltjei mellett foglalást. Már április első napjaiban Budapest összes kerületeiben megtörténtek az intézkedések a fúzió keresztülvételére. Valamennyi kerületben kimondták, hogy óhajtsák a fúziót, és a társadalom minden tényezője melegen üdvözölte a Deák-párt és a baloldali egyesülését.

A tekintélyek tiszteletéről még a legelkeseredettebb harcokban sem feledkeztek meg a politikai ellenfelek. Nobilis fegyverekkel küzdöttek és nemcsak a hibákat rótták fel egymásnak, hanem elismerték egymás érdemeit is. Így nagyon érdekes az a tudósítás, amely Kerntler Ferenc elsőkerületi szabadelvűpárti jelölt programbeszédéről szól. Kerntler a budai színpadon mondta el beszédét. Bevezető szavaiban kijelenti, hogy ellenfelét, Pauler Tivadart oly férfúnak tartja, ki minden parlament díszére válnék. Majd áttér a kerület speciális bajaira és ígérte, hogy minden törekvése a hídvám megszüntetését célozza. Végül arra kérte választóit, hogy küzdjenek érte, de azon kiméltel, melyet nagyszerű ellenfele joggal megkövetelhet.

Erős választási küzdelem indult meg a Terézvárosban, ahol Horn Ede kereskedelmi államtitkár állott szemben Falk Miksával. Mind a ketten szabadelvűpárti programmal léptek fel. Kedves és az akkori viszonyokra jellemző a Pesti Napló következő híre: »Falk Miksánál, mióta terézvárosi képviselőjelölt lett, egymást érik azon polgártársak, kik keresztapaságra kárik fel. Tegnap egyszerre három is jött hozzá ily célból, de Falk nem fogadta el a keresztapaságot, nehogy azt állítsák róla, hogy ezzel akarta magát népszerűvé tenni.

veszíték, nem a mieink többé, de a haza még mindig a miénk! Engem ne sajnáljanak barátaim. Nem szoktam büszke lenni, de a bukásban, a balsorsban mindig az vagyok. Legyünk hazafiak, s végezzük feladatainkat, amiket hivatásunk elénk szabott. Tisztelt közönségünk tapasztalni fogja, hogy e naptól fogva nyugodtan és figyelemmel szerkesztem lapomat, s trom tovább műveimet. Aki saját munkakörébe hasonló nyugalommal tér vissza, az megértett engem, az elvbarátom. Az ég áldja meg a mi jó hazánkat.

A budai I-ső kerület képviselője lett Pauler Tivadar igazságügyminiszter, a második kerületé Házmán Ferenc. A Belvárosban volt a legeszenbesebb választás. Ott Deák Ferencet választották meg 1130 szavazattal. Ellenjelöltje a balpárti Szemere Miklós volt, akit Irányi Dániel mint belvárosi választó ajánlott és aki összesen 141 szavazatot kapott. Deák, akit ezúttal negyedszer választott meg a Belváros, a Vigadó nagytermében vette át megbízólevelét hosszabb beszéd kíséretében. Érdekesen nyilatkozott a véleménykülönbségekről. Véleménykülönbségek — úgymond — voltak lesznek a politikában, mint általában az ember működésének minden terén. Nem is volna jó, ha politikai véleményekben különbség nem volna, mert éppen a véleménykülönbségek által őrlődhetik ki az igazság. Az ellentmondás teszi élesebbé az ész működését, tisztázza az eszméket, melyeknek foganatosítását az ember különben könnyen elhírtelenedné. En tisztelem és szeretem a honpolgárainak azon részét is, kik ellenfeleim. Csak azt adja Isten, hogy ellenfeleink legyenek e hazában, de a polgártársnak, ha ellenfele is, ellensége ne legyen. Magyarország felvirágzása csak akkor biztos, ha a politikai működését, az ellenkező irányú eljárásnak keserűségeit nem visszük át a magánéletbe.

A Lipótvárosban Wahrmann Mór, a Józsefvárosban Steiger Gyulát (Csernátony János ellen), a Ferencvárosban Vidacs János ellenzékiével szemben Tavasz Endrét választották meg. Mindannyian Deák hívei voltak.

Kárpótlásul azonban a három apának egyenként 20 forintot ajándékozott.

Jókai Budapestről és a kereskedelemről

Jókai Mór ezúttal a Józsefvárosban lépett fel szabadelvűpárti programmal és programbeszédét a Belezna-kertben mondta el. Foglalkozott az ország pénzügyi és gazdasági kérdéseivel, a földipar és a kézműipar problémáival, majd Budapest érdekeit tette szóvá. »A mult országgyűlésen — úgymond — számtalanszor volt alkalmam hallani azon szemrehányást, mennyit tett az ország Budapestért és mégis mindig új követelésekkel áll elő. En azt mondom, hogy még többet is kell tenni az országnak Budapestért, mert Budapest Magyarország fővárosa, Budapest és vasutaink az, mit soha tőlünk el nem vehet semmiféle viszontagság. Budapest egy élő tény, mely bizonyítja, hogy Magyarország nemcsak volt, nemcsak lesz, de van is. Azonban én nem oda törekszem, hogy Budapest Magyarország legpompásabb és legrágább helye legyen, hanem oda törekszem, hogy ez legyen a többi európai városok sorában egyike a legegészségesebb és legvagyonosabb városoknak. Nem új bulvárdokat ígerek én, hanem kívánom azt, hogy a magyar törvényhozás az ország és főváros kereskedését protezsálja. Magyarország kereskedésének helyes irányú kifejtése által adja meg azon eszközöket Budapestnek, mik azt egyedül tehetik vagyonossá és boldográ. Kereskedés nélkül gazdag ország nincs, anélkül gazdag város nem lehet. Nem pénzt, de helyes intézményeket követelek én az országtól Budapest számára.«

Panaszok a hatósági terror miatt

Az ellenzéki sajtó panaszos cikkeket közölt az állami és fővárosi tisztviselők korteskedése miatt. A panaszokat az illetékesek rögtön megvizsgálták és orvoslásuk iránt intézkedtek. Így panaszok érkeztek a városi, különösen az adóhivatali tisztviselők ellen, akik egyes választópolgárokat a kormánypárti jelöltek érdekében presszionálták. A főpolgármester a beérkezett panaszok alapján összehívatta a kerületi hivatalnokokat és felszólította őket, hogy tartózkodjanak minden korteskedéstől és különösen a hivatalos hatalommal való visszaéléstől. Kijelentette, hogy a legszigorúbban fog eljárni minden törvénytelenességgel szemben.

Megnyugvást keltett az igazságügyi miniszter rendelete, amelyet a bírákhoz és ügyészekhez intézett, a képviselőválasztási mozgalommal kapcsolatos magatartásukra vonatkozólag. Az érdekes körrendeletben a miniszter figyelmezteti a tisztviselői kart az 1869-IV. tc. 11. szakaszára, melynek értelmében a tisztviselők politikai jogukat szabadon gyakorolhatják és meggyőződésüket is nyilváníthatják, de nem egyeztetendő össze a tisztviselői, különösen a bírói állással, hogy politikai kortesbeszédet mondjanak és nyilvános gyűléseken szónokoljanak. A miniszter szerint a legsúlyosabb felelősséggel terhelné magát azon bíró, királyi ügyész vagy bírósági hivatalnok, aki hivatalos állását felhasználva, pártfele vagy az ő pártjára térének részére hivatalos állásától függő bármily előnyt helyezne kilátásba, vagy az ellenpártiakat hivatalos állásától függő hátránnyal fenyegetné.

(Folytatjuk.)

RÁK A. B. C. Irta: dr. Manninger Vilmos egyet. tanár. Ára 1 pengő. Kapható Az Est könyvkereskedésében. Erzsébet körút 18-20